

DE LA HISTÒRIA

LA SEGARRA, FRONTERA I ARTIGA¹

Albert Turull

Diuen que amb la distància tot es fa relatiu, que la perspectiva, no sols del temps sinó també de l'espai, permet de comprendre millor els fets... Doncs per coses (bones) de la vida se m'escau d'escriure aquestes ratlles des de l'altra punta del món, davant d'una platja d'aquelles que en diuen paradisiàques, en una illa de l'Índic. Magnífic, sí, i ara mateix no se m'ocorre res de més allunyat i fins i tot oposat al que és la Segarra: pel clima, per la vegetació, pels cels, per la quantitat d'aigua que et trobes a tot arreu, per la gent, és clar, i també per la història. Aquí, ens diuen, no hi hagué poblament pròpiament autòcton (humà, s'entén -sí que hi havia milers d'animals, alguns d'ells extingits després en quatre dies...), de manera que tota la història -humana- es redueix als darrers segles, amb successives colonitzacions europees, diverses onades immigratòries més properes (abans d'esclaus, després de veritables immigrants), i ara turistes a cor què vols, amb un atípic procés d'independència i de constitució republicana pel mig. Déu n'hi do. Però res a veure amb la Segarra, on fins abans d'ahir els segarrencs fills, néts i besnéts de segarrencs érem immensíssima majoria (no per res: sobretot perquè som terra pobra i de secà, i quasi sempre amb més emigrants que immigrants, malgrat els occitans del segle XVI i, naturalment, els repobladors de l'XI). Res a veure, doncs, amb els cada cop més valorats castells de frontera: del s. IX a l'extrem nord de la comarca, de transició cap al Solsonès, amb

¹ Text original de l'article parcialment publicat a la revista *Descobrir Catalunya* (núm. 145, juny de 2010) com a introducció al dossier monogràfic sobre la Segarra.

torres com la de Vallferosa; de voltants de l'any 1000 al centre; i de vers el 1050 al sud i l'oest - terra de marca tot plegat, frontera i artiga, guaites i guardes, talaies i fossats... Amb algunes grans vies, això sí, travessant les valls dels tres rius bàsics (Llobregós, Sió i d'Ondara, amb el Corb fent ja de límit meridional), a fi de connectar pel centre del país les terres planes de l'interior (Ilerda) amb la costa (Tàrraco, Bàrcino). Aquí hi hagué, doncs, poblats ibèrics (no ilergets: lacetans) convertits en municipis romans: Sigarra, als Prats de Rei, que òbviament donaria nom a la comarca, segles a venir, i sobretot Iesso, Guissona, aprofitant el doll d'una plana insòlita al cor d'un terreny tan acomalat, successió infinita de comes i turons -mai valls profundes ni cims afilats. Això és la Segarra, en essència. Això i el que s'hi aniria acumulant: dotzenes, un centenar llarg de pobles, la majoria molt petits i molt propers, sense a concentració de nuclis grans d'altres contrades, però tampoc (amb excepcions) l'hàbitat dispers en masies de molt de la Catalunya Vella. Rastelleres de pobles a les valls, pràcticament de quilòmetre en quilòmetre, i altres pobles arrecerats al cim o al caire dels turons: els uns, sorgits del camí o del riu (o tot plegat), els altres, de la defensa necessària. I una sola ciutat, Cervera, que del castell passaria a la vila reial, amb dots de Paeria, i acabaria acollint moments clau de la història de Catalunya, com les corts del 1359 on s'instituí un òrgan que acabaria essent la Generalitat, o com l'única Universitat de tot el segle XVIII i una bona part del XIX...

Una Segarra, l'oficial del segle XX i XXI, que representa que fa part de les terres de Ponent, però que tanmateix ve d'ésser tota una altra cosa, a cavall justament entre el Ponent i la Catalunya Central: vet aquí que l'Alta Segarra (ara mixtificada com Alta Anoia), amb centre clar a Calaf, i la Baixa Segarra, amb cap a Santa Coloma de Queralt (o Alt Gaià: aquell gran tros de la Conca de Barberà que no és pas a la conca de Barberà), mantenen viu l'esperit tradicional i veritablement autòcton d'adscripció segarrenca, a desgrat de llurs atribucions a altres comarques oficials (cosa que, per cert, deriva d'un més greu pecat originari: la divisió provincial espanyola del XIX, que malpartí la Segarra natural entre tres províncies: Barcelona, Lleida i Tarragona!). Bo de tenir-ho present, doncs, i evitar de caure en simplificacions perilloses que ens impedirien de comprendre determinats fenòmens. Vist així, l'autèntica Segarra no

era pas (o no només) l'inici dels vessants ponentins de darrere la Panadella, com sembla que sigui ara, sinó al contrari, l'altiplà tot sencer que ressegueix la divisòria d'aigües central de Catalunya (el Gaià cap al sud, l'Anoia vers el Llobregat a llevant, els rius menors afluents del Segre a ponent: tot plegat, tan sols en els respectius trams de capçalera, essent que cadascun dels rius segueix després enllà, conformant unes altres realitats geogràfiques).

Una terra, doncs, la Segarra, que és una invitació constant a la descoberta, amb la seguretat de tornar-hi mil voltes i mai no acabar-se-la.

